

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СТАНУ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ СЕРЕДНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Обуховська Е. В., аспірантка кафедри комп'ютерних технологій дизайну
Національний авіаційний університет

Анотація. У статті розглядаються проблеми сучасного стану дизайну інтер'єрів спеціалізованих середніх навчальних закладів та причини їх виникнення з огляду на економічні, соціальні та психологічні умови розвитку українського суспільства.

Ключові слова: спеціалізовані середні навчальні заклади, навчально-виховний процес, предметно-просторове середовище, засоби дизайну.

Аннотация. Обуховская Э.В. **Проблемы современного состояния дизайна интерьеров специализированных средних учебных заведений.** В статье рассматриваются проблемы современного состояния дизайна интерьеров специализированных средних учебных заведений и причины их возникновения, учитывая экономические, социальные и психологические условия развития украинского общества.

Ключевые слова: специализированные средние учебные заведения, учебно-воспитательный процесс, предметно-пространственная среда, средства дизайна.

Annotation. Obukhovska E. **The problems of the modern state of interior design of the specialized middle educational establishments.** The problems of the modern state of interior design of the specialized middle educational establishments and reason of their origin are examined in the article, taking into account the economic, social and psychological terms of development of Ukrainian society.

Keywords: specialized middle educational establishments, educational process, in-spatial environment, design facilities.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку українського суспільства можемо спостерігати стрімкі перетворення у сфері освіти загалом та її середньої ланки зокрема. Закон «Про освіту» [1] та прийнята Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») [2] проголошують пріоритетні напрями реформування середньої освіти, серед яких окремо виділені розвиток системи загальноосвітніх навчальних закладів нового покоління та запровадження системи варіантного навчання і виховання відповідно до особистісних потреб і здібностей учнів. У відповідності до цього простежується збільшення кількості середніх навчальних закладів

нового типу: гімназій, ліцеїв, спеціалізованих закладів для обдарованих дітей, шкіл (класів) з поглибленим вивченням окремих предметів, навчально-виховних комплексів тощо.

Для повної реалізації проголошених завдань необхідно вирішувати питання не лише з педагогічної точки зору, але й з точки зору матеріального забезпечення навчально-виховного процесу, де важливу роль буде відігравати організація гармонійного предметно-просторового середовища навчальних закладів. Наразі даному аспекту питання приділяється недостатньо уваги, і підхід до його вирішення має фрагментарний та несистематичний характер.

Аналіз останніх досліджень. Останнім часом питання ґрунтовного дослідження розвитку навчальних закладів України розглядається такими вченими: Л.М. Ковальський [3], О.М. Дячок [4], С.В. Сьомка [5] та ін. Проте більшість досліджень стосуються архітектурних особливостей тих чи інших закладів освіти. Питання ж стану матеріального наповнення інтер'єрів розглядається досить поверхово і часто не має систематичності. Таким чином, назріла необхідність розглянути даний аспект питання більш широко. І для того, щоб знайти способи вдосконалення предметно-просторового середовища, слід спочатку проаналізувати причини та проблеми сучасного стану даного типу закладів.

Метою даної роботи і є виявлення проблем сучасного стану дизайну інтер'єрів середніх навчальних закладів нового типу та причин їх виникнення.

Виклад матеріалу. Людина – істота соціальна, і протягом життя сфера взаємозв'язків людини змінюється тим чи іншим чином. У період навчання коло інтересів дитини у своїй більшості окреслюється шкільним середовищем. Розкриваючи психологічний зміст соціальної ситуації, вчені наголошують на тому, що середовище визначає розвиток дитини через переживання середовища. Дитина є частиною соціальної ситуації, відношення дитини до середовища і середовища до дитини дається через переживання і діяльність самої дитини; сили середовища набувають керуючого значення завдяки переживанням дитини. Відповідно, це зобов'язує до глибокого внутрішнього аналізу переживань дитини. Звідси маємо необхідність різнобічного дослідження, зокрема психічних станів дітей і підлітків у різних умовах розвитку.

Навчальний процес є досить тривалим не тільки враховуючи кількість років, проведених у школі, але й кількість годин, проведених протягом одного дня. Особливість навчального процесу спеціалізованої школи полягає у тому, що поряд з обов'язковими заняттями є ряд додаткових годин, які дитина перебуває у школі. У сумі перебування учня у школі може перевищувати навіть тривалість робочого дня дорослої людини. У такому випадку не доводиться сперечатися з того приводу, що предметне наповнення простору має не менш важливе значення, ніж психологічна атмосфера в ньому.

Зупиняючись на соціальних чинниках, що впливають на розвиток особистості підлітка за умов пострадянської дійсності, слід вказати не лише на системну кризу суспільства, кардинальну зміну його ціннісних ідеалів, суперництво світоглядних позицій, але й такі похідні явища, як порушення глибинних зв'язків між дорослими та дітьми, відірваність шкільного навчання від сьогоденних проблем підлітка тощо. У такій ситуації відновлення повноцінної системи навчання та виховання становиться пріоритетним напрямком роботи держави, а разом з тим і її структурної одиниці – школи.

Слід визнати, що найбільш ураженим виявився духовно-моральний бік суспільних відносин. Найбільш небезпечним аспектом сьогоденішньої кризи суспільства є послаблення та руйнування мотиваційних механізмів розумової діяльності через невміння адаптуватися у різних ситуаціях. У людей більш старшого віку це відбувається через різку зміну ціннісних та організаційних орієнтирів, і такі процеси принаймні можна зрозуміти, хоча проблеми це не вирішує. Діти ж, які на сьогоденній день навчаються у школі, не можуть зрозуміти причин подібної ситуації, але змушені сприймати наслідки даних негативних процесів. А в силу своєї ще не сформованої особистості навряд чи здатні усвідомити їх негативний вплив. Часто молода особистість опиняється у конфлікті із соціальною дійсністю суспільства, відбувається процес відчуження, відповідно до чого відбувається зміна загальноприйнятих образів суспільних відносин [6].

Дезорганізуючі впливи суспільства найбільш помітно відбуваються в індивідуальних варіантах соціалізації підлітків. Як правило, така молодь орієнтується на стереотип поведінки – полегшений варіант пристосовництва до існуючих обставин чи ситуацій. Це «полегшення» більша їх частина знаходить у певних прошарках молодіжного середовища, передусім у підліткових субкультурах: «ЕМО», панків, скінхедів, хіпі, готів, гопників, хоперів тощо [6]. Такий стан справ погіршується ще й тим, що подібні напрями вважаються суспільством аморальними, а подекуди й небезпечними. Таким чином, формується конфлікт між суспільством в цілому та окремими його осередками, що не може бути позитивним явищем. Можна говорити про те, що ці напрями субкультури є небезпечними, але це не знімає проблеми, яка коріниться у свідомості людини. Єдиним правильним рішенням може стати спроба допомогти дитині, ввійти з нею в контакт за допомогою її ж методів. Початком даного процесу може стати, наприклад, часткова «легалізація» тієї чи іншої субкультури, щоб її учасники могли зрозуміти, що вони не є покинутими суспільством напризволяще, вони можуть стати такими ж повноцінними членами суспільства, як й інші.

Серед суспільних інституцій, безпосередньо спрямованих на процес соціалізації, активну роль відіграють засоби масової інформації, - радіо, телебачення, відео та аудіотехніка – на дискотеках та вдома, комп'ютерні ігри та Інтернет тощо. Нині вони конкурують за своєю впливовістю із

традиційними інститутами соціалізації, призначеними для навчання та виховання підростаючого покоління, такими, як садки, школи, дитячі й підліткові позашкільні організації і т.д. Дана тенденція також може мати негативний вплив на дітей, оскільки виховуватиме помилкові цінності. Але вихід як раз можна знайти у самій проблемі: якщо школярі захоплюються комп'ютерами або фільмами, то слід включити їх у навчально-виховний процес, але зробити це таким чином, щоб спрямувати лише найкращі сторони того чи іншого явища, тобто поринути у світ самого підлітка. І власне дизайн може стати у цьому випадку найкращим помічником, оскільки саме предметне середовище має найбільш безпосередній і безперервний контакт з дитиною, і до того ж, має всі необхідні для цього засоби.

Проте було б неправильним бачити у сучасних обставинах лише негативні моменти. Загалом позитивним у плані можливостей для розвитку особистості слід вважати процес соціальної диверсифікації, тобто зростаючого різноманіття соціальних суб'єктів [6]. Звичайно, втягування підлітків та молоді у широкий спектр суспільних відносин має нерівномірний і не завжди позитивний характер. Але й у кризові часи, коли через духовний занепад у суспільстві стають привабливішими моделі соціально небажаної поведінки, важливе місце посідають дитячі й молодіжні спільноти, що забезпечують якщо не соціальний, то соціально-психологічний захист. До них можна віднести (більшою чи меншою мірою) і шкільне учнівське середовище. Такі спільноти дозволяють підростаючій особі набувати позитивної практики включення у суспільне життя, досвіду рольового плюралізму.

Наразі соціум виходить на принципово новий етап життя – інформаційне суспільство (або, як його ще інколи називають – суспільство знань), - ставлячи особистість у нові умови пізнання, комунікації, діяльності. Індивіду, щоб пристосуватися до сучасного інформаційного простору, потрібно вибудувати особистісну систему зв'язків (універсальну позицію). Для цього потрібно вміти вчасно і правильно відбирати важливу інформацію і фіксувати її зміни, тобто селекціонувати зміст, який забезпечуватиме психологічно адекватну репрезентацію пізнавального досвіду. У цьому процесі складно зорієнтуватися самому, і важко навчитися цього, але саме спеціалізований навчальний заклад середньої освіти може допомогти у цьому, оскільки специфічний навчально-виховний процес здатен акумулювати розумові, психологічні, творчі, моральні здібності людини, і допомогти у формуванні цілісної життєвої позиції, яка орієнтована на конкретний індивід, а не на певну групу чи клас. У цьому проявляється зворотний зв'язок між духовними, психологічними, моральними показниками людини та її фізіологічними особливостями сприйняття оточуючого середовища.

У сьогоднішній школі обмеження у реалізації соціалізаційної функції пов'язані з тим, що при здійсненні шкільних заходів, як правило, ретельно стежать за додержанням стандартів навчання й виховання, поведінки вчителів

та учнів – відповідно до чинних інструкцій і усталених звичок. Тому підлітки змушені випробовувати себе поза шкільним середовищем, де вони можуть проявити свою активність вільніше та ширше. Серед багатьох спеціалістів формується думка, що у школі немає спеціально вибудованого саме для навчальної установи психологічного простору самостійної дії дитини. А таким простором могла б бути майстерня, лабораторія, бібліотека, спортивна зала тощо на фоні обов'язкових класних занять. А неформальна комфортна предметна обстановка, яка емоційно близька дитині, буде спонукати до ще більшого зацікавлення тією чи іншою сферою діяльності.

Отже, проаналізувавши соціальні умови розвитку сучасної молоді, слід зазначити, що суспільство та сьгоднішні темпи розвитку у різних сферах людської діяльності ставлять перед молоддю високі вимоги, які, до того ж, динамічно трансформуються. Нестабільні та несприятливі економічні та соціальні умови призводять до того, що підлітки залишаються дезорієнтовані, а освітня система не може забезпечити у повній мірі нагальні потреби навчально-виховного процесу, що у свою чергу призводить до знецінення ролі школи у житті дитини. Такий відхід може принести за собою велику кількість негативних наслідків як для окремо взятої молодої особистості, так і для суспільства в цілому. Таким чином, бачимо невідповідність між проголошеними державою та суспільством постулатами реформування системи освіти та реально існуючою ситуацією. Для того, щоб повернути дитину до школи, слід торкнутися світу дитини, її уподобань та інтересів, і відповідно до цього створити умови, які є комфортними для неї. Початковим етапом даної трансформації може стати відповідне формування внутрішнього простору засобами та елементами дизайну.

Одна з головних проблем навчально-виховного процесу, яка бере своє коріння ще з радянських часів, і від якої сучасна система освіти все ще не може відмовитися – це типовість. Типовість у методах та способах навчання, типовість у думках учителів та учнів, типовість у вирішенні інтер'єрів шкільних приміщень. На жаль, дана тенденція простежується й у вирішенні внутрішнього простору спеціалізованих навчальних закладів. Лише останнім часом дане питання стало виноситися на загальний розгляд і носити характер актуального. Але у більшості випадків на цьому усе закінчується.

Як би там не було, але більшість середніх навчальних закладів належить до закладів державного підпорядкування, а це означає, що у кращому випадку, держава може виділити кошти лише на необхідний ремонт. Тож внутрішнє оздоблення середніх закладів освіти залишає бажати кращого: у більшості з них до сих пір залишаються основні характерні риси радянських інтер'єрів – монотонність, повне підпорядкування функціональним вимогам, забезпечення лише найбільш необхідних процесів. У таких умовах говорити про творчість та індивідуальний підхід навряд чи доцільно. А тим не менш, суспільство розвивається, а найбільш прогресивна його частина – молодь – залишається без уваги.

Дещо краща ситуація з дизайном інтер'єрів приміщень навчальних закладів простежується лише у двох випадках. По-перше, у приватних закладах середньої освіти, де на це спеціально можуть виділятися кошти за рахунок внесків батьків учнів.

По-друге, більш-менш прийнятна ситуація спостерігається у тих випадках, коли інтер'єри шкіл становляться предметами зацікавленості учнів, батьків та вчителів, і спільними зусиллями вони здатні створити доволі гармонійний образ. Мінусом у даній ситуації є фрагментарність даних рішень, оскільки у своїй більшості звертається увага на окремі приміщення, важко розробити цілісний образ всієї споруди, всі приміщення підпорядкувати загальній дизайн-концепції. Але у таких прийомах є і досить вагомий позитивний аспект: у цьому процесі задіяні самі школярі, а значить таким чином виховується небайдужість, повага до праці, творчі починання школярів. І якщо об'єднати усе вище зазначене, то стане зрозумілим, що дитина цікавиться школою, прагне щось створити, змінити, прагне застосувати свої творчі вміння, разом з тим, вона буде намагатися створити середовище, у якому їй буде комфортно і т.д. Але й тут є зворотний бік питання: кожна дитина буде максимально опиратися на свої суб'єктивні судження і смаки, а це може привести до явних помилок у оформленні, що врешті решт може негативно вплинути на багатьох школярів.

Отже, головною проблемою розвитку освітньої системи з точки зору дизайну інтер'єрів сучасних шкільних приміщень є досить суттєва невідповідність між високими педагогічними та методичними засадами навчально-виховного процесу та умовами створення матеріально-предметної бази для забезпечення цього процесу навчання та виховання. Вимоги держави та суспільства загалом весь час зростають, і чим далі, тим швидше вони змінюються, а матеріально-технічна база не може бути укомплектована повністю на належному рівні. Така ситуація призводить до того, що школа може не справитися із завданням, яке на нього покладене, - по вихованню повноцінних членів суспільства. Дану проблему можна частково вирішити за допомогою засобів дизайну, адже зовнішній вигляд споруди, благоустрій її території, внутрішнє оформлення приміщень у великій мірі формує загальне враження про заклад.

На даний момент можемо спостерігати у більшості випадків лише наслідки залишковості радянської системи освіти, а разом з тим і відповідний внутрішній вигляд споруди. Максимальні досягнення у цьому напрямі обмежуються «косметичними» ремонтами споруди, але їх стан уже такий, що багато елементів предметного наповнення, так само, як і сама споруда, є не тільки морально, але й фізично застарілими. У таких умовах дитина не може реалізувати усі свої розумові та творчі потенціали, вони залишаються на такому ж рівні, як й інтер'єр школи. Зміна та удосконалення матеріального середовища ж буде спонукати учнів до активізації та акумуляції усіх своїх можливостей та інтересів.

Поряд з проблемами застарілого вигляду та невідповідності основним потребам дітей, з'являється ще один значний недолік: навіть якщо проводиться деяка реконструкція інтер'єрів, у своїй більшості вони носять фрагментарний характер, що призводить до розбиття споруди на кілька окремих, а інколи і на велику кількість окремих образів. Така тенденція може призвести до того, що приміщення школи втратять своє обличчя (нехай і далеко не ідеальне), і зникне відчуття перебування у навчальному середовищі, яке прагне виховувати та навчати. Школа може втратити першість у пріоритетах учнів, які не будуть знаходити у навчальному закладі того, чого потребують і того, що школа повинна давати.

Висновки. Викладені вище узагальнення з приводу соціально-психологічних умов розвитку сучасної молоді та несприятливі економічні показники сьогодення, які мають безпосередній вплив на забезпечення достойного навчально-виховного процесу у спеціалізованих школах, дають нам можливість зробити висновок, що на сьогодні існує величезна кількість проблем, які притаманні розвитку підлітка, і їх вирішення повністю або частково покладені на навчальний заклад. Звичайно, окрім негативних, є й позитивні тенденції розвитку навчальних закладів загалом та кожної дитини у них зокрема.

Враховуючи те, що спеціалізовані школи покликані забезпечувати різнопланові потреби школярів, дизайн-оформлення їх приміщень повинно бути виконано на належному рівні. Але, на жаль, дані прогресивні тенденції не носять масового характеру і без належного втручання для покращення ситуації, вони також можуть бути знівельовані. У випадку з навчальними закладами, і з навчальними закладами елітарного типу у першу чергу, досліджуються не лише питання дизайнерського характеру, які притаманні для усіх громадських закладів, але й вирішується велика кількість соціальних, педагогічних та психологічних аспектів розвитку особистості підлітка. Це не може не навертати на думку, що суспільство повинно попіклуватися про відповідне забезпечення вирішення першочергових завдань освіти за допомогою усіх можливих засобів, серед яких засоби дизайну є найбільш доступними, і разом з тим важливими для усіх членів суспільної діяльності.

Подальший напрямок досліджень. Розглянувши проблеми сучасного стану інтер'єрів спеціалізованих середніх навчальних закладів та проаналізувавши їх причини, надалі планується досліджувати шляхи вирішення виявлених недоліків засобами дизайну.

Література:

1. Закон України «Про освіту»// Освіта. – 1991. – 25 червня.
2. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ сторіччя). Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3.11.1993 №896. К.: 1993.